

950720-3

Leibniz se ve svém dopise Arnauldovi (z června 1686) zmiňuje o „obecně přijímané nutnosti, která má platnost i pro Boha a podle níž musí také vykonat to, co jednou rozhodl“ (...., *Monadologie a jiné práce*, Praha 1982, s. 100). Tato myšlenka nám připomíná mnohem starší myšlenku Petra Payna, že pravda, ač Bohem stvořena, stíhá potom (jako „mstitelka“) veškeré bezpráví, božské i lidské (ve slavné řeči ke králi Zikmundovi v Bratislavě, s. 63 překladu). U Leibnize je v pozadí spíše myšlenka, že každý čin (i boží) má jistou logiku nejenom sám v sobě, ale také v širších souvislostech resp. kontextech; proto také tvrdí, že „boží plány se týkají vždy celého vesmíru“ (tamtéž). Leibniz de facto nenechává dost „prostoru“ pro lidskou svobodu a lidské svobodné rozhodování, které by nějak mohlo zkřížit plány Stvořitelovy. Ale nejenom to: nenechává dost prostoru ani pro boží změnu původního plánu, pro boží „změnu smýšlení“ (ač je několikrát doložena v bibli, což Leibniz ještě musel brát v úvahu). Nicméně jedna otázka tu je v zárodku obsažena dost zřetelně: ani Bůh, tedy nejen člověk, nemohou – ani jen v myslí – „vytvořit“ trojúhelník, a pak mu dodatečně přisoudit jiné vlastnosti, než jaké vyplývají z jeho původně proponovaného „pojmu“. Tato původně geometrická zkušenost má ovšem

jisté důsledky i pro zkušenost s reálným světem: také stvořením třeba atomů je v rozsáhlé míře (i když nikoliv naprosto) rozhodnuto o povaze světa, v němž atomy budou hrát významnou, i když nikoliv po všech stránkách rozhodující a dominantní roli. Problém svobody (ať božské nebo lidské), který s tím je spojen, musí být řešen jako problém mezi „nutostí“ na jedné straně a mezi „svobody“ (resp. jednotlivých „svobod“, neboť svoboda je, podobně jako pravda, vždy spjata s individuálními subjekty a jejich – rovněž individuálními, i když vůči ostatním ne vždy zcela nepodobnými – situacemi) na straně druhé.

(Písek, 950720-3.)